

Ján Duns Scottus o láske - „Deus est formaliter caritas“

MIROSLAV GEJDOŠ

Pedagogická fakulta, Katolícka Univerzita, Ružomberok

Abstract: *The author shows the problems of love in teaching of John Duns Scotus (1265 – 1308). He perceived the love of the human being to God similarly as Thomas Aquinas, i.e. as “amicitia” (philia), which he calls by the fundamental divergence of the individuals as a “superamicitia”, the highest friendship, the love to God as a co-love. “Amor iustitiae” has its basis in pure God’s love in which the joys of the participating angelic and human individuals are only something secondary. He prefers by this the ecstatic love which according to him differs only formally from “gratia sanctificans”. In essence ontological understanding of love of Duns Scotus culminates in his thesis: “Deus est formaliter caritas.” Therefore is love according to him the most characteristic motif of the creation and of the redeeming history. He gives this type of love anchored in God’s will unconditional preference to cognition. The will of the individual is anyway the highest potency and anchors in absolute God’s will. His understanding of love opened a wide space for mystical movement of love in late middle-ages and in Renaissance and particularly for Spanish mystique of the 16th century which achieved the top by St. Teresa of Avila and St. John of the Cross.*

Key words: *John Duns Scotus. Love. Human being.*

1 Boh je láska najplnšej radosti

Duns Scotus vo svojich učených úvahách poukazuje na to, že nik nemôže poprieť prijímanie lásky ako vlastnú podstatu človeka. Keď človeku všetko vezmeme – telo, vnútornú silu, ktorá mu dáva schopnosť túžiť a vynakladať úsilie, a nakoniec aj zápas o sebazáchovu, potom zostane už len láska a tá pretrvá. Neexistuje žiadny dôkaz o tom, že zomiera spolu s telom. Táto láska je svojím spôsobom láskou, ktorá

samu seba uznáva a cení. Výsledkom je radosť z lásky. Cítíme to vtedy, keď nezištne milujeme – dostaví sa radosť, ktorá je ďalším stupňom rozvoja nášho života.

U Boha nie je možné, aby sa jeho radosť stupňovala, pretože on je dokonalá láska a sebauznanie. Je láskou najplnšej radosti, ako tvrdí Scotus. Duns Scotus má odvalu povedať, že Boh miluje sám seba, pretože to zodpovedá jeho bytosti. Aby sa jeho láska mohla uskutočňovať a stupňovať, nepotrebuje ju prijímať ani dávať, lebo potom by nebol úplne podstatne Bohom lásky. Boh má dokonalé potešenie zo svojej vlastnej lásky. Ale táto láska nie je osamotená. Boh má radosť zo svojej vlastnej lásky, pretože je jeden v troch osobách. Naplno prežíva seba v jednej a zároveň trojjedinej osobnej láske.

2 Zmysel našej lásky

Keď si Boh vystačí vo svojej láske, načo som potom na tomto svete? Neznamená to ochromenie môjho života a mojej lásky, keď v podstate môže aj nebyť a ničím neprispieva k Božej láske? Duns Scotus musí konštatovať: Je to pravda. Naša láska nemôže Božiu lásku stupňovať. Veď Božia láska je dokonalá. Predsa ale musí jestvovať dôvod pre našu lásku a náš život. Boh nemôže chcieť, aby sme boli bábkami alebo otrokmi, ktorí by len vzdávali úctu jeho láske. Lebo by to znamenalo, že potrebuje našu lásku a žiada ju spôsobom pre neho nehodným, ak by sa tešil zo svojej moci a veľkosti skrze naše poníženie. Toto nemôže byť Boží spôsob. Ak vychádzame z myšlienky, že Boh by mohol stupňovať svoju lásku našou láskou, na otázku, aký má zmysel moja láska, nenájdeme tú správnu odpoveď. Odpoveď sa dá odvodiť len z vlastnosti Božej lásky, ktorá je láskou najplnšej radosti. Boh chce mať stvorenia, ktoré majú účasť na jeho dokonalnej láske. Slávna Scotova veta vyslovená v súvislosti s touto otázkou znie: „Boh chce spolumulujúcich seba samého.“ Pretože Boh je láska najplnšej radosti, spoluláska človeka je takisto radostnou spoluláskou, ktorá sa zúčastňuje na Božej radosti a teší sa z nej. Toto vytvára dôstojnosť človeka – byť spolumulujúci s Bohom. Preto bude človek, ktorý toto chápe a cení si na sebe, dbať o svoju lásku a rozvíjať ju; veď predsa s ňou je účastný na Božej láske najplnšej radosti. Bude sa starať o svoju vlastnú lásku a bude ju vďačne milovať s Bohom.

Načo je teda človek na svete? Zvyčajná odpoveď znie: Aby miloval Boha. Iste je táto odpoveď správna. Predsa ju môžeme prehliť: Aby miloval s Bohom! Ide o osobný vzťah spolulásky s Bohom. Toto dáva človeku výnimočnú dôstojnosť, ktorú si musí stále znova uvedomovať a bedliť nad ňou. V opačnom prípade bude žiť smutnú a zaostávajúcu existenciu, ktorá nepozná alebo nedoceňuje vlastnú veľkosť. Človek teda nie je na svete zbytočne, nie je tu náhodne a nie je vedľajším produktom biologického a kozmického vývoja. Ale je začlenený do

Božieho života, ktorý tento svet nesie a zachováva. A Boží život je láska. Spolumilujúci človek vo svojej láske, ktorá je naplnená radostou, šíri radosť v sebe a v blížnych, pretože oni všetci sú spolumilujúci.

3 Ježiš Kristus je dokonale spolumilujúci

Láska ako spoluláska s Bohom je však jedna jediná. Vždy, keď je láska skutočne spoluláskou, je spojená so spoluláskou ostatných ľudí a predovšetkým s dokonale spolumilujúcim Bohočlovekom Ježišom Kristom. Preto môže človek svoju vlastnú lásku vychutnávať a želať si, aby bol spojený s Kristovou láskou. Takýto človek porastie a zosilnie vo svojej vlastnej láske. Ježiš Kristus má svoje prvé miesto, lebo jeho spoluláska stojí v nedohľadne pred celým ľudstvom. Kto sa k nej pripojí, stane sa radostným človekom a táto radosť bude vyvierat z jeho vnútra. Práve v láske, ktorá je spoluláskou s Bohom, má Kristus prvé miesto. S jeho láskou porastie aj moja láska. Nikto nemá úplnú lásku, len Ježiš Kristus. Je to skúsenosť každého. Preto človek hľadá toho, kto má túto úplnú lásku, a spoznáva ju v Ježišovi Kristovi. Kristus sám mal radosť z Otcovej lásky. Keď máme spoluradosť zo spolulásky Ježiša Krista, tiež zakúšame radostiplnú lásku.

4 Každý človek je spolumilujúci

Duns Scotus jednoznačne zdôrazňuje, že vnútorná sila človeka tkvie v spoluláske s Bohom, tak ako to žil Ježiš Kristus. Z toho preto vyvodzuje: Ja smiem a mám milovať. V tom som samostatný a zodpovedný. Nikto mi nemôže vziať túto silu a nikto nemôže zabrániť, aby som ju miloval a posilňoval. V láske je človek stále viac než on sám a – čo je veľmi dôležité – viac než všedné ničivé udalosti jeho života. Človek môže byť v láske vždy víťazom. Rezignované stiahnutie sa do vlastnej nečinnosti a vlastného žiaľu, aj keby bol pochopiteľný, nie je žiaduce. Žiaduce je pozitívne uskutočňovanie lásky, s ktorým som uzrozmenný.

Aby mal človek úspech v tomto pozitívnom uskutočňovaní lásky, musí si každý deň povedať: „Boh chce milovať a chce spolumilujúceho seba samého – mňa!“ Potom v ňom začne rásť nová sila seba prijatia a prijatia ostatných. Toto je tajomstvo lásky.

Ak si toto hovoríme, pomáha nám to dennodenne očisťovať naše úmysly a názory, ako aj naše skutky, a tým sa v nás zjavuje a žije čistá Božia láska. Toto je ten nový život v nás. Celé naše vnútro až do hĺbky duše sa prebudí a umocní v láske. V pozitívnom utiekaní sa k Ježišovi Kristovi a k jeho spôsobu, ako byť spolumilujúci s Bohom, sa každý jednotlivý človek posilňuje vo svojej láske a spoluláske.

Podľa Dunsca Scota, keď človek miluje, vždy presahuje svoju momentálne uskutočnenú a uznanú lásku a siaha ku konečnej, všetko uchopujúcej láske. V každej konkrétnej láske, akokoľvek bohatej

a obšťastňujúcej, človek hľadá konečnú a trvalú podobu lásky, ktorá pretrváva a završuje sa.

Človek pochádza z lásky, ktorá sa prejavuje ako stále hlbšia láska. Vo svojej konečnej láske nie je ohraničený v okamihu ani v priebehu svojho života. Nikdy sa nedokáže úplne vyjadriť v láske. Nikto nemá lásku úplne. Predsa však v Ježišovi Kristovi stretávame niekoho, kto je v láske úplne sám v sebe a v druhom. Dá sa to vysvetliť tým, že pochádza z milujúcej podstaty Boha. Podľa Dunsca Scota Kristus pochádza z dokonalej lásky. Zároveň je konečnou podobou dokonalej lásky, ktorá k sebe priťahuje všetku ľudskú konečnú lásku.

Boh je prítomný v hĺbke duše človeka ako jeho nesúca a dokonale pôsobiacia láska. Preto je človek z hĺbky svojej duše, a tým zároveň z hĺbky svojej lásky, skutočne jedno so sebou a ochránený pred roztržitosťou a rozorvanosťou, ako aj pred malomyselnosťou a nejednotnosťou so sebou samým.

Z toho vyplýva pozitívny spôsob života milujúceho, v hĺbke duše zjednoteného človeka. Pozitívny spôsob života a lásky kresťana je nesený láskyplnou prítomnosťou a starostlivosťou Boha o človeka, lebo Boh koná vo svojej láske k Kristovi Ježišovi doteraz. Boh miluje človeka tu a teraz. Tak zostáva život človeka nesený a zachovaný v Božej láske.

Láska má základné smerovanie vyplývajúce z jej jedinečnosti. Nie je rozptýlená tu a tam. Ku komukoľvek sa obracia, vždy pri tom koná podľa akéhosi vnútorného plánu alebo vnútorného poriadku. Ako hovorí Scotus, jestvuje poriadok lásky.

V prežívaní, stretávaní a v rozhovoroch, v každom medziludskom styku chceme druhých pochopiť a byť sami pochopení. Úplné pochopenie však neexistuje, čo môžeme ľahko spoznať podľa svojich reakcií, pretože stále môžeme samých seba a druhých chápať viac a lepšie, ako to momentálne robíme. Stretávame, chápeme a milujeme len v obmedzenej miere. Neobmedzeného chápania a milovania je schopný jedine Boh. Preto naše osobné a medziludské stretávanie a milovanie smeruje v skrytosti k Bohu. V každej obšťastňujúcej láske tušíme neobmedzenú lásku božského Ty a usilujeme sa o ňu.

Keď človek uzná, v akom rozpoložení je jeho láska, potom uskutočňuje poriadok lásky. V tomto poriadku lásky zaberá Ježiš Kristus centrálné miesto. Pretože vo všetkých oblastiach a situáciách svojho života bol orientovaný na lásku Boha, svojho Otca na nebesiach.

Z toho čo bolo povedané, pre Scota vyplýva, že si musíme vážiť túto lásku nielen v sebe, ale v každom človeku. Toto patrí k poriadku lásky. Blížny nie je súperom mojej lásky, ale tým, ktorý vstupuje do tejto lásky a z ktorého lásky mám radosť. Je to predsa tá jedna láska, od ktorej sú všetci ľudia závislí – Božia láska. Aj blížny môže moju lásku prebudiť a obohatiť, čo podobne platí aj o mne. Týmto spôsobom sa vlastne vytvára ľudské spoločenstvo a odznova sa dennodenne buduje.

Zoznam použitej literatúry

- KRAFT, H.: *Slovník starokresťanskej literatúry*. Trnava : Dobrá kniha, 1994.
- ŠPIRKO, J.: *Patrológia*. Prešov : Spolok biskupa Petra Pavla Gojdiča, 1995.
- SVÄTÝ AUGUSTÍN: *Boží štát*. Trnava : SSV, LÚČ Bratislava, 2005.
- SVÄTÝ AUGUSTÍN: *Vyznanie*. Bratislava : LÚČ, 1997.
- SCHNEIDER, H.: *O láske Ježiša Krista podľa učenia Jána Dunska Scota*. Bratislava : Serafín, 2004.
- Szent Bonaventúra misztikus művei* (Mystické diela Svätého Bonaventúru), Budapest : SZIT, 1991. (vlastný preklad)
- KRANZ, G.: *Svätý Augustín – život a účinkovanie*. Bratislava : LÚČ, 1996.
- DANCÁK, P.: Charakter numinózneho v kresťanstve. In: *M. Eliade 100 rokov od narodenia*. Ed. J. Drondzek. Košice : KU TF, 2007, s. 137 – 143.
- MÜHS, W.: *Slovom srdca, 365 myšlienok o láske*. Bratislava : Nové Mesto, 2000.
- Ógörög – magyar szótár* (Starogrécko – maďarský slovník). Budapest : Könyvértékesítő vállalat, 1984.
- Sväté Písmo*. Rím : Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda, 1995.
- Biblická konkordancia*. Svit : Slovenská biblická spoločnosť, 1993.
- Katechizmus katolíckej cirkvi*. Trnava : SSV, 1999.
- Slovník cudzích slov*. Bratislava : Vydavateľstvo Samo, 1997.